

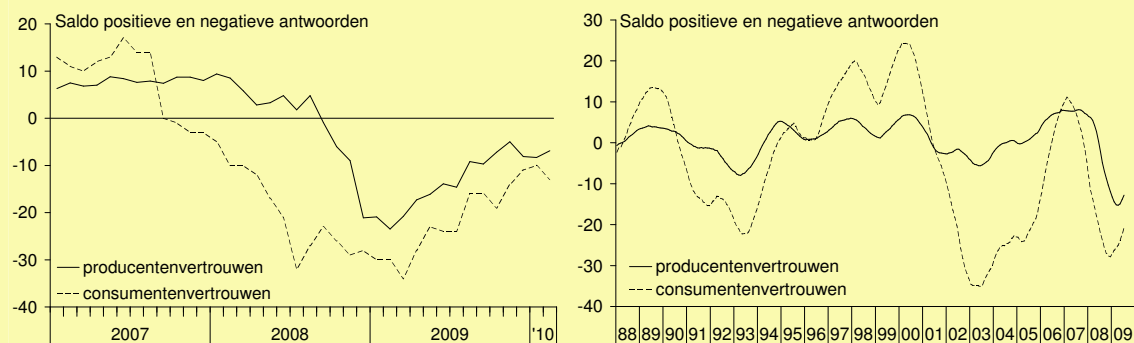
Vertrouwen van consument en producent tijdens de kredietcrisis

De economische neergang heeft geleid tot een daling van het vertrouwen in de economie van zowel consumenten als ondernemers. Een sombere stemming kan weer leiden tot achterblijvende consumptieve bestedingen en investeringen. Beschouwing van het producentenvertrouwen in de industrie en het consumentenvertrouwen in historisch perspectief geeft enig inzicht in de risico's voor de nabije toekomst.

In de zomer van 2007 begon de kredietcrisis met het zichtbaar worden van de problemen op de Amerikaanse huizenmarkt. Het producentenvertrouwen bleef nog enige tijd op peil. Pas sinds de val van Lehman Brothers in september 2008 is het producentenvertrouwen scherp afgenomen (zie linkerfiguur). Ondernemers werden geconfronteerd met een afname van orders en te grote voorraden. Vooral in sectoren die afhankelijk zijn van de export, zoals de chemie, de metaal en de transportmiddelenindustrie, daalde het vertrouwen fors. In februari 2009 werd een dieptepunt bereikt, waarna het vertrouwen opkrabbelde. Ook in november 2009, toen de indicator een voorlopig hoogtepunt bereikte, overheerste echter nog het pessimisme.

De ontwikkeling van het consumentenvertrouwen loopt voor een deel parallel met die van het producentenvertrouwen. Sinds maart 2009 neemt het vertrouwen geleidelijk aan toe. Tegelijkertijd zijn er duidelijke verschillen. Het consumentenvertrouwen begon al in september 2007 sterk te dalen en bereikte in juli 2008 een dieptepunt. Een combinatie van berichten over de kredietcrisis, een daling van de aandelenkoersen, mogelijke lastenverzwaringen en hoge prijzen van brandstoffen en voeding ondermijnden het vertrouwen. De daling na september 2008, toen financiële markten wereldwijd in paniek raakten, is vergeleken met deze afname bescheiden. Het inkomen van de meeste gezinnen is op peil gebleven.

Producenten- en consumentenvertrouwen, maandcijfers (links) en 12-maands gemiddelde (rechts)

De rechterfiguur plaatst de daling van de vertrouwensindicatoren in historisch perspectief. De terugval van het producentenvertrouwen in 2008 is historisch groot. Begin 2008 waren het toptijden voor de industrie. De wereldhandel draaide op volle toeren, de ordeportefeuille zat vol en de afzetprijzen liepen gestaag op. Een jaar later was het kommer en kwel. Het producentenvertrouwen bereikte een historisch dieptepunt. Het consumentenvertrouwen viel vooral tussen 2001 en 2003 sterk terug en bereikte in juli 2003 een historisch dieptepunt. Dit werd veroorzaakt door negatieve vermogenseffecten als gevolg van de dalende aandelenkoersen en een negatieve ontwikkeling van het beschikbaar inkomen. Afgelopen jaar ontwikkelde het beschikbaar inkomen zich relatief voorspoedig.

De kredietcrisis is door producenten in de industrie en consumenten anders beleefd. De onrust op de financiële markten in 2008 had een slechts een beperkt extra effect op het consumentenvertrouwen en dit is in de loop van vorig jaar weggeëbd. Wel overheerst nog steeds het pessimisme, wat de vrij hoge positieve spaarquote dit en volgend jaar mede verklaart. Dit en volgend jaar zullen gezinnen de crisis meer gaan voelen via olopemde werkloosheid en een daling van de koopkracht. Dit verklaart mogelijk waarom het consumentenvertrouwen recent weer wat afneemt. Ondernemers in de verwerkende industrie zijn direct geconfronteerd met een terugval van de vraag. Zolang het internationale economische herstel broos blijft, zal ook het optimisme onder ondernemers beperkt blijven. Dit is een van de redenen waarom de investeringen van bedrijven dit en komend jaar in de projectie nog achterblijven.